

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”

МУХІНА Вікторія В’ячеславівна

УДК 378.015.31:316.42:745/749

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ У ПОЗАНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ
НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА**

13.00.05 – соціальна педагогіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Слов’янськ – 2021

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Саяпіна Світлана Анатоліївна,
Державний вищий навчальний заклад „Донбаський державний педагогічний університет”,
декан факультету гуманітарної та економічної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Харченко Сергій Якович,
Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
(м. Старобільськ),
завідувач кафедри соціальної педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Полякова Ольга Михайлівна,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності.

Захист дисертації відбудеться 26 лютого 2021 р. о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.112.01 у Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька обл., м. Слов’янськ, вул. Г. Батюка, 19, ауд. 201.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/spetsializovana-vchena-rada-d-1211201/povidomlennia> та в бібліотеці Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька обл., м. Слов’янськ, вул. Г. Батюка, 19.

Автореферат розіслано 23 січня 2021 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. М. Курінна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Сучасний етап розвитку незалежної України характеризується стратегічним курсом на оновлення всіх сфер суспільного життя, зокрема освіти. Успішність процесу соціалізації молоді як особливої демографічної групи визначено нині важливим чинником інтеграції закладів освіти України до європейського освітнього простору. Саме тому до пріоритетних завдань теорії та практики соціальної педагогіки належить обґрунтування значення освітнього й культурного складників у загальному соціалізаційному процесі молодої людини, створення та реалізація сприятливих для цього умов освітнього середовища.

Необхідність розв'язання цих завдань підтверджена положеннями нормативно-законодавчих актів із питань соціалізації молодого покоління: Законами України: „Про вищу освіту” (2014 р., із змінами та доповненнями 2017 р.), „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” (2016 р.); Концепцією державної етнонаціональної політики України (2018 р.), Стратегією національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2016 – 2020 рр., Концепцією національного виховання студентської молоді тощо.

З огляду на це особливого значення набуває організація соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, яке відрізняється різноманітністю, виразністю, оригінальністю, вбирає емпіричні знання й культуру багатьох попередніх поколінь, характеризує зміст ціннісних орієнтацій народу й може стати інформаційним джерелом виховання та навчання молоді.

У сучасній соціально-педагогічній науці є низка праць, присвячених соціалізації студентської молоді: професійна соціалізація студентів магістратури соціогуманітарного профілю (А. Балюк); соціалізація іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти (О. Білик); соціалізація учнівської молоді в процесі функціонування соціально-педагогічного комплексу (Ю. Возна); громадянська соціалізація молоді в діяльності молодіжних козацьких організацій (Д. Гришук); соціалізація молоді, позбавленої батьківського піклування, в умовах соціального гуртожитку (М. Доннік); соціалізація майбутніх учителів музики в навчально-виховному середовищі університету (О. Негребецька); соціалізація молоді промислового регіону (П. Плотніков); етнокультурна соціалізація студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти (Н. Рудкевич); соціалізація студентської молоді в позанавчальній діяльності (С. Савченко); соціалізація молоді в студентських громадських організаціях та об'єднаннях у 60 – 80-х рр. ХХ століття (С. Сечка); соціалізація обдарованих студентів у закладі вищої освіти (С. Фурдуй) та ін.

Останніми роками науковці активно досліджують питання соціального розвитку та соціального виховання дітей і молоді: С. Коношенко, О. Кузьміна, С. Курінна, С. Омельченко, О. Полякова, І. Трубавіна, С. Харченко, Л. Цибулько.

Проблему організації позанавчальної або позааудиторної роботи в умовах закладу вищої освіти розглядали такі сучасні вітчизняні науковці, як А. Брусенко,

С. Іванчикова, О. Палеха, Є. Пранова, І. Ратинська, С. Саяпіна, В. Тернопільська, В. Тимошенко, Н. Шелест та ін.

Комплекс праць (Ю. Баранецька, Г. Бучківська, В. Власова, Л. Гарбузенко, С. Лавриненко, Ж. Сироткіна, В. Смікал, М. Томашівська, І. Ушакова, Л. Фірсова, В. Чупіна, В. Швирка та ін.) присвячено використанню мистецтва як засобу особистісного розвитку молоді людини.

Проте, незважаючи на ґрунтовні наукові дослідження за окресленими напрямками, проблема соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва залишається не дослідженою.

Аналіз теорії і практики соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва дозволив окреслити *суперечності* між:

- об'єктивною суспільною необхідністю в соціалізованості студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва та наявним низьким її рівнем у здобувачів вищої освіти;

- педагогічним потенціалом народного декоративно-ужиткового мистецтва та недостатнім його використанням у позанавчальній діяльності студентів педагогічного університету;

- розумінням необхідності цілеспрямованої, системної діяльності із забезпечення соціалізації на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва й відсутністю розробленої, теоретично обґрунтованої системи її організації в позанавчальній діяльності педагогічного університету.

Актуальність, соціально-педагогічне значення досліджуваної проблеми, виявлені суперечності, недостатній рівень теоретичної і практичної розробленості, потреби сучасної практики зумовили вибір теми дисертаційної роботи „**Соціалізація студентської молоді педагогічного університету у позанавчальній діяльності засобами народного мистецтва**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є частиною науково-дослідної роботи кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов'янськ) у межах комплексної наукової теми „Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення” (державний реєстраційний номер 0115U003305). Тему затверджено Вченою радою Донбаського державного педагогічного університету (протокол № 5 від 27.12.2012 р) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 23.04.2013 р).

Об'єкт дослідження – процес соціалізації студентів педагогічного університету в позанавчальній діяльності.

Предмет дослідження – система соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Мета дослідження полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи соціалізації студентської молоді

педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

1. Дослідити стан наукової розробленості проблеми соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

2. Схарактеризувати позанавчальну діяльність педагогічного університету як механізм соціалізації студентської молоді.

3. Визначити педагогічний потенціал народного декоративно-ужиткового мистецтва як засобу соціалізації студентської молоді.

4. Теоретично обґрунтувати систему соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

5. Експериментально перевірити ефективність упровадження системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Методи дослідження. У ході роботи використано комплекс дослідницьких методів: *теоретичних* – порівняльний; логіко-системний аналіз соціологічної, філософської, психологічної, соціально-педагогічної літератури для з'ясування стану розробленості проблеми соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, визначення понятійного апарату дослідження; метод системного аналізу – для визначення цілей та напрямів розв'язання проблеми, формулювання теоретичних висновків; метод теоретичного моделювання – для розробки системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва; *емпіричних* – анкетування, інтерв'ювання, тестування, бесіди, опитування, метод експертної оцінки з метою виявлення рівня соціалізованості студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; педагогічний експеримент, який дав можливість перевірити ефективність упровадженої системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва; *статистичні* – метод математичної статистики (критерій Пірсона) для перевірки ефективності та достовірності результатів експериментального дослідження.

Наукова новизна полягає в тому, що: *вперше* розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено систему соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, яка включає цільовий, концептуальний, суб'єктний, змістово-технологічний, діагностико-результативний блоки; представлено характеристики кожного з компонентів системи; розроблено критерії та показники соціалізованості студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва;

удосконалено форми й методи позанавчальної діяльності в закладах вищої освіти в контексті соціалізації студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва;

подальшого розвитку набули наукові уявлення про: сутність і зміст соціалізації студентської молоді, вплив народних традицій (зокрема художньо-естетичних) на процес соціалізації студентів.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що змодельовано та впроваджено систему соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва; розроблено факультативний курс для студентів педагогічних університетів „Народне декоративно-ужиткове мистецтво”; створено методичку діагностики соціалізованості студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі: укладання освітніх і робочих навчальних програм, написання підручників і навчальних посібників, підготовки курсових і випускових кваліфікаційних робіт; проведення науково-методичних семінарів, майстер-класів, тренінгів у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ) (довідка № 68-20-450 від 19.08.2020 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-28/1306 від 31.08.2020 р.), Національного університету „Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка (довідка № 29 від 31.08.2020 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 2128/01-60/57 від 31.08.2020 р.).

Апробацію результатів дослідження було здійснено через публікацію матеріалів дисертації. Основні положення, результати та висновки обговорювалися на засіданнях кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи Донбаського державного педагогічного університету (2013 – 2020), а також доповідались у виступах на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – „Обучение и воспитание: методики и практики 2013/2014 учебного года” (Новосибірськ, Росія, 2013), „Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах” (Житомир, 2014), „Педагогічні та психологічні науки: аналіз сучасності та прогноз майбутнього” (Харків, 2014), „Problems and Prospects of territories’ socio-economic development” (Ополе, Польща, 2016), „Ukraina – Polska – Współpraca Synergetyczna” (Варшава, Київ, Полтава, Слов’янськ, 2017); *Всеукраїнських* – „Перший крок у науку” (Луганськ, 2014), „Особистість у сучасній освіті: проблеми навчання та розвитку” (Донецьк, 2014), „Проблема підготовки майбутнього фахівця освітньої галузі: історія, реалії, перспективи, тенденції” (Слов’янськ, 2014); на щорічних науково-практичних конференціях ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (2013 – 2020).

Публікації. Зміст і результати дослідження відображено в 15 одноосібних наукових працях авторки, із них: 6 – у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (259 найменувань, із них 12 іноземною мовою), 6 додатків на 19 сторінках, 11 таблиць, 9 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, основний зміст викладено на 174 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження. Сформульовано наукову новизну, практичне значення, наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дисертаційної роботи в освітній процес закладів вищої освіти.

У першому розділі дослідження – **„Теоретичні засади соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва”** – здійснено вивчення соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва як наукової проблеми, схарактеризовано позанавчальну діяльність педагогічного університету як механізм соціалізації студентської молоді; розкрито педагогічний потенціал народного декоративно-ужиткового мистецтва як засобу соціалізації студентської молоді.

Вивчення наукових праць, присвячених проблемам соціалізації студентів в умовах закладу вищої освіти (А. Балюк, М. Доннік, П. Плотніков, С. Савченко та ін.), дозволило трактувати соціалізацію студентської молоді як багатогранний і складний процес, пов'язаний з оволодінням особистістю знаннями, суспільним досвідом, формуванням загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій, засвоєнням норм, принципів і правил людського співжиття, актуалізацією особистісного життєвого і професійного самовизначення, що сприяє формуванню власної соціальної позиції й передбачає успішну інтеграцію в соціальне середовище та реалізацію себе як активного творчого суб'єкта соціальної дійсності.

Проведений аналіз досліджень (І. Бех, Л. Божович, Т. Куниця, В. Кутішенко, В. Мухіна, М. Савчин, Н. Сейко, І. Шаповаленко та ін.) дозволив установити, що студентський вік характеризується прагненням до розвитку власної самостійності в різноманітні її форм (самостійний соціальний вибір, самостійна діяльність, самореалізація); готовністю до самовизначення і спрямованістю в майбутнє; формуванням основних особистісних позицій, системи уявлень про загальні принципи й засади буття; виробленням власного світогляду, що є підґрунтям для соціалізації особистості в цьому віці.

Потреба студентської молоді в самодіяльності, самореалізації та соціальному самовизначенні задовольняється значною мірою під час позанавчальної діяльності, що залишає значний простір для самостійності й неформального спілкування, яке в інших умовах займає навчання. Позанавчальна діяльність студентів – це спільна робота професорсько-викладацького складу та студентського колективу з

планування, організації, проведення та аналізу позааудиторного соціально-виховного процесу з метою сприяння соціалізації студентів.

Різні види позанавчальної діяльності (науково-дослідна, суспільно-політична, художньо-естетична, трудова, історико-культурна, етнографічна, фізкультурно-спортивна, організаційно-управлінська) виконують такі функції: інформаційно-просвітницьку (допомагає студентам засвоїти, розширити й поглибити свої знання, сформувати певні навички, підвищити свій інтелектуальний розвиток); мобілізаційно-регулятивну (забезпечує процес мобілізації та подальшого розвитку емоційних і вольових якостей особистості); корегувальну (дає змогу скеровувати вплив зовнішнього оточення згідно зі своїми ціннісними нормами, виробленими і прийнятими всіма членами студентського об'єднання"); творчу (є способом реалізації та подальшого розвитку творчих можливостей майбутніх фахівців); компенсаторну (сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти віри в самих себе, задоволення потреби в досягненні успіху в майбутній професійній діяльності); аксіологічну (формування в здобувачів вищої освіти ціннісних орієнтацій, особистісно значущих цілей, соціальних якостей); комунікативну (сприяє реалізації комунікативного потенціалу та подальшому розвитку комунікативних здібностей студентів); розважальну (спосіб звільнення від напруженої пізнавальної діяльності під час теоретичного навчання). У дослідженні позанавчальна діяльність закладу вищої освіти розглядається як механізм соціалізації студентської молоді.

Обґрунтовано, що соціалізація студентської молоді педагогічного університету може стати більш успішною, якщо в позанавчальній діяльності закладу вищої освіти буде широко застосовуватися народне декоративно-ужиткове мистецтво. Народне декоративно-ужиткове мистецтво – це галузь мистецтва, яка художньо-естетично оформлює предметне середовище, створене людиною, і відображає предметно-декоративний світ людини; це мистецтво створення та художнього оформлення виробів побутового характеру. До видів декоративно-ужиткового мистецтва належать художнє деревообробництво, художня обробка каменю, художня обробка кістки й рогу, художня кераміка, художнє скло, художній метал, художня обробка шкіри, художнє плетіння, в'язання, художнє ткацтво, килимарство, вишивка, розпис, батик, писанкарство, фотофільмодрук, вибійка, випалювання, гравіювання, різьблення, карбування, художнє ковальство, просічний метал, витинанка, мереживо, виготовлення виробів із бісеру, емалі, а також меблів, посуду, хатніх прикрас, іграшок, одягу, ювелірних виробів тощо.

Цей вид мистецтва відрізняється різноманітністю, виразністю, оригінальністю, вбирає емпіричні знання й культуру багатьох попередніх поколінь, характеризує зміст ціннісних орієнтацій народу й може стати інформаційним джерелом виховання та навчання молоді.

Проведений аналіз наукової літератури (Ю. Баранецька, С. Лавриненко, Ж. Сироткіна, В. Смікал, М. Томашівська, В. Чупіна, В. Швирка та ін.) дає підстави стверджувати, що народне декоративно-прикладне мистецтво володіє такими можливостями в розвитку особистості студента, як: формування цілісного знання про народне декоративно-ужиткове мистецтво; виховання поваги до народних традицій; формування національної самосвідомості; розвиток мотиваційно-ціннісної

сфери; реалізація художніх потреб особистості; зняття психологічного напруження й переключення психіки; розширення художнього кругозору; розвиток творчих здібностей; наповнення вільного часу важливим художньо-ціннісним змістом; розвиток естетичного й художнього смаку; формування декоративно-прикладних умінь та навичок; формування цілеспрямованості, наполегливості, волі, вимогливості до себе й товаришів. У дослідженні народне декоративно-ужиткове мистецтво розглядається як ефективний засіб соціалізації студентської молоді.

У другому розділі дисертації – **„Розробка та впровадження системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва”** – визначено критерії та здійснено діагностику рівнів соціалізованості студентів на засадах декоративно-ужиткового мистецтва; розроблено та впроваджено систему соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва; проаналізовано результати експериментально-дослідної роботи.

Зважаючи на наведені науковцями (А. Балюк, О. Білик, Ю. Возна, Д. Грищук, О. Негребецька, П. Плотніков, Н. Рудкевич, С. Савченко та ін.) характеристики соціалізованості особистості, обґрунтовано критерії й показники соціалізованості студентської молоді на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва: *мотиваційно-ціннісний* – оцінні судження студентів про естетичну цінність творів народно-ужиткового мистецтва; розуміння важливості мистецтва, його значення для суспільства та особистості; естетично позитивне ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва; наявність прагнення займатися декоративно-прикладною творчістю; *когнітивний* – володіння основними категоріями мистецтва, знання про види мистецтва; знання видів та регіональних особливостей народного декоративно-ужиткового мистецтва, знання методики викладання декоративно-ужиткового мистецтва; *практично-діяльнісний* – ступінь включення в процес створення художнього виробу; здатність застосовувати отримані знання в продуктивній творчій діяльності, володіння методикою викладання декоративно-ужиткового мистецтва.

Схарактеризовано три рівні (високий, середній і низький) соціалізованості студентів педагогічного університету на засадах декоративно-ужиткового мистецтва.

Так, студент із *низьким рівнем* соціалізованості на засадах декоративно-ужиткового мистецтва не висловлює власного ставлення до творів мистецтва, або оцінює їх на рівні „подобається” – „не подобається”, чи не може обґрунтувати власну думку; здобувач не повною мірою розуміє значення мистецтва та його роль у розвитку суспільства й кожної особистості; студент не визнає естетичну та культурну цінність творів регіонального мистецтва; зацікавленість до занять декоративно-прикладною творчістю і прагнення нею займатися й організувати з іншими не спостерігається; теоретичні поняття про мистецтво розпливчасті, художню мову мистецтва не засвоєно; знання студента щодо видів мистецтва уривчасті й неповні; відзначаються суттєві труднощі в засвоєнні знань про види та

регіональні особливості народного декоративно-ужиткового мистецтва; відсутні якісні знання з методики викладання народного ужиткового мистецтва; спостерігається пасивна участь у художньо-творчій діяльності; характерна слабка сформованість умінь і навичок, помітні труднощі із застосуванням теоретичних знань у практичній художньо-творчій діяльності; відсутня методична компетентність викладання народного ужиткового мистецтва.

Студент із *середнім рівнем* висловлює свої оцінки й судження грамотно, але недостатньо аргументовано; здобувач вищої освіти усвідомлює значення мистецтва в історії суспільства й життя людини; простежується естетично позитивне ставлення до регіонального декоративно-ужиткового мистецтва; в окремих випадках спостерігається зацікавленість до занять декоративно-прикладною творчістю і прагнення нею займатися; достатній рівень знань у галузі мистецтва, припускає їхню незначну несистематичність; володіє недостатньо повними знаннями про види та регіональні особливості народного декоративно-ужиткового мистецтва; має поверхові знання методики викладання народного ужиткового мистецтва; захоплюється процесом створення художнього виробу; труднощів із застосуванням знань, умінь, навичок зазвичай не виникає; поверхове володіння методикою викладання народного ужиткового мистецтва.

Студент із *високим рівнем* соціалізованості на засадах декоративно-ужиткового мистецтва може визначити естетичну цінність конкретного твору мистецтва за певними критеріями; висловлює свої оцінки чітко, якісно, аргументує їх самостійно. У судженнях простежується логіка і присутня доказова база; здобувач визнає величезне значення мистецтва в житті суспільства, розуміє, що без нього неможливо сформувати розвинену, гармонійну особистість; студент визнає естетичну й культурну цінність виробів народної творчості; спостерігається активний інтерес і прагнення до занять декоративно-прикладною творчістю та її організації з іншими; добре засвоєна мова мистецтва, студент вільно володіє основними категоріями мистецтва; знання про різні види мистецтва повні й систематизовані. Студент легко відрізняє один вид мистецтва від іншого, аргументовано доводить свою думку, добре обізнаний про методи й технології створення предметів мистецтва; знання про види та регіональні особливості народного декоративно-ужиткового мистецтва повні й систематизовані; має знання методичних основ і особливостей викладання народного ужиткового мистецтва із застосуванням сучасних засобів навчання; глибоко занурюється в процес художньо-творчої діяльності; присутня здатність представляти результат діяльності в образній формі, самостійно вибирати технічні та технологічні засоби досягнення задуманого, грамотно їх використовувати для втілення художнього задуму; цілком сформовані вміння й навички викладання народного ужиткового мистецтва із застосуванням сучасних засобів навчання.

Процедуру оцінювання рівня соціалізованості студентів педагогічного університету на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва було здійснено за допомогою адекватного діагностичного інструментарію: методики М. Рокича „Діагностика ціннісних орієнтацій”, анкети для студентів щодо ставлення

до мистецтва й декоративно-прикладної творчості, анкети для студентів щодо виявлення рівня соціалізованості студентів на засадах декоративно-ужиткового мистецтва за когнітивним критерієм, анкети для виявлення в студентів практичних умінь і навичок організації декоративно-ужиткової творчості, методу експертних оцінок.

Базою для проведення дослідно-експериментальної роботи стали Донбаський державний педагогічний університет (м. Слов'янськ), Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Національний університет „Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. У дослідно-експериментальній роботі взяли участь 154 студенти – майбутні педагоги. При цьому до експериментальної групи (ЕГ) увійшли здобувачі вищої освіти Донбаського державного педагогічного університету та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (78 осіб), а контрольну групу склали 76 студентів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та Національного університету „Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка.

Реалізація констатувального етапу експерименту наочно продемонструвала, що вихідний рівень соціалізованості студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва більшості студентів визначається як низький (33,5% – ЕГ; 32,2% – КГ) або середній (58,4% – ЕГ; 58,7% – КГ), що унеможливорює їхню успішну творчу самореалізацію й перешкоджає гармонійному всебічному розвитку, досягненню високого рівня соціалізації. Вихідний рівень соціалізованості студентів на засадах декоративно-ужиткового мистецтва студентів не відповідає потребам сучасного суспільства у вихованні естетично й духовно розвиненої особистості та потребує соціально-педагогічного втручання.

Отже, теоретичні засади проблеми дослідження, проведена педагогічна діагностика стали провідними орієнтирами в розробці системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

У дослідженні розроблено та теоретично обґрунтовано систему соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, яка становить складну, відкриту, здатну до самоорганізації та самовдосконалення систему, що містить структурні блоки: цільовий (мета і завдання), концептуальний (принципи соціально-педагогічної роботи), суб'єктний (суб'єкти процесу соціалізації), змістово-технологічний (зміст, форми, методи соціально-педагогічної роботи), діагностико-результативний (критерії, показники, рівні, результат). Реалізація запропонованої системи спрямовувалася на теоретичну, практичну й методичну підготовку здобувачів вищої освіти до декоративно-ужиткової творчості (рис. 1).

Цільовий блок	Мета: підвищення ефективності соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва		
	Завдання: 1) ознайомлення студентів педагогічного університету із сутністю, видами, регіональними особливостями народного декоративно-ужиткового мистецтва, його місцем і роллю в художній культурі та соціалізації особистості; 2) формування в студентів потреби у творчій самореалізації засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва; 3) розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду студентів шляхом практичної творчої діяльності в галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва; 4) навчання майбутніх педагогів використовувати накопичені знання для власної творчості та організувати дитячу творчість засобами декоративно-прикладного мистецтва		
Концептуальний блок	Принципи: аксіологічний, науковості, культуровідповідності, загальності і специфічності, наочності, оптимального поєднання теорії та практики, систематичності, гуманізації, індивідуалізації, активності й самостійності, регіоналізації		
Суб'єктний блок	Суб'єкти: студенти педагогічного університету; адміністрація ЗВО; викладачі; куратори груп; керівники наукових гуртків; майстри декоративно-ужиткового мистецтва; працівники позашкільних закладів, соціальних установ, закладів культури; представники місцевого самоврядування і громадських організацій		
Змістово-технологічний блок	Зміст		
	<i>Теоретична підготовка</i>	<i>Практична підготовка</i>	<i>Методична підготовка</i>
	Форми		
	<i>Індивідуальні:</i> творчий проєкт, наукова доповідь, індивідуальна консультація, відеолекція, анонімне опитування	<i>Групові:</i> факультативне заняття, студентська проблемна група, етноекскурсія, майстер-клас, проблемна лекція, народознавча вікторина, виставка творчих робіт, „круглий стіл”	<i>Масові:</i> студентська конференція, фестиваль вуличної культури, тематичне свято, волонтерська акція, студентський флешмоб, зустріч із відомими людьми
	Методи		
	<i>Методи навчання:</i> пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі		<i>Методи виховання:</i> методи формування свідомості, методи організації діяльності, методи стимулювання діяльності, методи самовиховання
Діагностико-результативний блок	Критерії		
	Мотиваційно-ціннісний	Когнітивний	Практично-діяльнісний
	Рівні		
	Високий	Середній	Низький
	Результат: підвищення рівня соціалізованості студента на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва		

Рис. 1. Система соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва

Теоретична підготовка студентів з основ народного декоративно-ужиткового мистецтва передбачала їх інформування про процес створення, розвитку і сприйняття художнього образу, різні види вітчизняного декоративно-ужиткового мистецтва; історію і розвиток народних промислів свого регіону та України, їхні основні види; сутність і класифікацію народного мистецтва; технологію виготовлення виробів народної творчості; загальну будову і принципи роботи верстатів, приладів, що застосовуються при виготовленні виробів декоративно-прикладного мистецтва. На формувальному етапі експерименту це досягалося такими способами: цілісне надання здобувачам вищої освіти систематизованої інформації в межах факультативу „Народне декоративно-ужиткове мистецтво”; включення елементів теорії у зміст діяльності студентських наукових гуртків, що розглядають проблематику впливу мистецтва на розвиток особистості; фрагментоване надання теоретичних знань про народне декоративно-ужиткове мистецтво в межах реалізації інших форм позанавчальної роботи.

Практична підготовка мала за мету формування в студентів педагогічних університетів конкретних умінь у роботі з творами декоративно-ужиткового мистецтва, а саме: аналізувати зразки декоративно-прикладного мистецтва з погляду їхньої естетичної та прикладної спрямованості; навички застосовувати основні матеріали для створення конкретних видів декоративно-прикладного мистецтва; використовувати різні технології художньої обробки матеріалів. Експериментальним шляхом встановлено доцільність використання на практиці таких пояснювально-ілюстративних методів, як метод ілюстрації зразків декоративно-прикладного мистецтва, метод демонстрації виконання творів декоративно-прикладної творчості, метод розповіді про вироби декоративно-прикладного мистецтва.

Експериментальна робота з методичної підготовки студентів мала за мету сформувати в них уміння керувати процесом освоєння учнями цінностей народного мистецтва та формування в школярів потреби в постійному пізнанні декоративно-ужиткового мистецтва; навички організувати педагогічний процес із використанням можливостей декоративно-ужиткового мистецтва; здатність вести гурткову й факультативну роботу за видовою різноманітністю декоративно-ужиткової творчості. Методична підготовка студентів до роботи зі школярами на засадах декоративно-ужиткового мистецтва здійснювалася в основному в межах факультативних занять.

До ефективних форм теоретичної, практичної й методичної підготовки студентів педагогічного університету до декоративно-ужиткової творчості належать: *індивідуальні* (розробка авторського творчого проекту, наукова доповідь із проблематики декоративно-ужиткового мистецтва, індивідуальна консультація, відеолекція, індивідуальне заняття з майстром, проведення гурткового заняття або майстер-класу, анонімне опитування); *групові* (факультативне заняття „Народне декоративно-ужиткове мистецтво”, студентський науковий гурток „Народне мистецтво Донбасу: історія та сучасність”, клуб „Народні умільці”, творче об’єднання „Українська народна вишивка”, етноекскурсія в музей або на виробництво, проблемна лекція, народознавча вікторина, творчий конкурс, круглий стіл „Видатні

українські майстри”, тематичні бесіди про народну музику, театр, народний танець, архітектуру; майстер-класи з вишивки, ткацтва, кераміки, ляльки-мотанки, писанки тощо); *масові* (святкові вечори „Вечорниці у світлиці” та „Українські вечорниці”, студентська конференція, фестиваль вуличної культури, тематичне свято, волонтерська акція, тиждень популяризації народного мистецтва, студентський флешмоб, виставки декоративно-ужиткового мистецтва „Народні митці та умільці”, зустрічі з майстрами, народними умільцями, представниками мистецтва, фольклорними колективами тощо).

Шляхом упровадження системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва на формувальному етапі експерименту встановлено, що до процесу соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва доцільно активно залучати як суб’єктів адміністрацію закладів вищої освіти, викладачів, кураторів груп, керівників наукових гуртків, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, працівників позашкільних закладів, соціальних установ, закладів культури, представників місцевого самоврядування і громадських організацій.

Перевірка ефективності впровадження системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва здійснювалася на основі зіставлення динаміки показників мотиваційно-ціннісного, когнітивного, практично-діяльнісного критеріїв соціалізованості в представників КГ та ЕГ на констатувальному та контрольному етапах експерименту. Порівняльні результати рівнів соціалізованості студентської молоді педагогічного університету на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка соціалізованості студентської молоді педагогічного університету на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва (у %)

	Експериментальна група (78 осіб)				Контрольна група (76 осіб)			
	Констатувальний експеримент		Контрольний експеримент		Констатувальний експеримент		Контрольний експеримент	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Високий	6	8,1	19	24,7	6	7,9	7	9,3
Середній	46	58,4	48	60,7	44	57,9	44	57,9
Низький	26	33,5	11	14,6	26	34,2	25	32,8

Здійснена в ході дослідження експериментальна соціально-педагогічна робота з упровадження системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-

ужиткового мистецтва не тільки позитивно вплинула на окремі показники соціалізованості здобувачів вищої освіти (наявність прагнення займатися декоративно-прикладною творчістю; знання видів та регіональних особливостей народного декоративно-ужиткового мистецтва; знання методики викладання декоративно-ужиткового мистецтва; здатність застосовувати отримані знання в продуктивній творчій діяльності; володіння методикою викладання декоративно-ужиткового мистецтва), але й узагалі сприяла збільшенню студентів ЕГ із високим рівнем соціалізованості на засадах декоративно-ужиткового мистецтва на 16,6% (8,1% – констатувальний етап і 24,7% – контрольний етап), студентів із середнім рівнем соціалізованості на засадах декоративно-ужиткового мистецтва на 2,3% (58,4% – констатувальний етап і 60,7% – контрольний етап) та зменшенню кількості студентів із низьким рівнем соціалізованості на засадах декоративно-ужиткового мистецтва на 18,9% (33,5% – констатувальний етап і 14,6% – контрольний етап).

У контрольній групі, де переважали традиційні підходи до організації позанавчальної діяльності в педагогічних університетах, показники рівнів сформованості означеного феномену суттєво не змінилися. Достовірність одержаних результатів було доведено за допомогою критерію Пірсона. Одержані результати стали дієвим підтвердженням того, що реалізація системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва є ефективною.

ВИСНОВКИ

Узагальнення теоретичних й емпіричних результатів дисертаційної роботи дає підстави для таких висновків.

1. Теоретичний аналіз наукових джерел дозволив установити, що вітчизняні науковці зверталися до дослідження різних видів соціалізації студентської молоді в умовах закладу вищої освіти; оптимізації змісту, форм і методів організації позанавчальної та позааудиторної роботи зі здобувачами вищої освіти; використання різних видів мистецтва як засобу соціально-педагогічного впливу на особистість. При цьому проблема соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва не була предметом окремого наукового дослідження, що підтверджує актуальність обраної теми.

2. Вивчення філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури дало змогу визначити сутність соціалізації студентської молоді, під якою в дослідженні розуміється багатогранний і складний процес, пов'язаний з оволодінням особистістю знаннями, суспільним досвідом, формуванням загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій, засвоєнням норм, принципів і правил людського співжиття, актуалізацією особистісного життєвого і професійного самовизначення, що сприяє формуванню власної соціальної позиції й передбачає успішну інтеграцію в соціальне середовище та реалізацію себе як активного творчого суб'єкта соціальної дійсності.

3. Установлено, що позанавчальна діяльність студентів педагогічного університету за спеціально створених умов може бути ефективним механізмом соціалізації студентської молоді, оскільки слугує чинником розвитку особистості, визначаючи ступінь її самостійності й відповідальності у своєму розвитку; забезпечує задоволення природних людських потреб; стає чинником розвитку духовного світу студента, формою й умовою реалізації його культурних потреб; є сферою реалізації людиною свого особистісного потенціалу, досягнення життєвих цілей, успіхів; створює умови для самореалізації людини в системі суспільних відносин, для реалізації її соціальних інтересів; є джерелом і критерієм наукового пізнання, самопізнання й саморозвитку тощо.

4. У ході визначення сутності й педагогічного потенціалу народного декоративно-ужиткового мистецтва встановлено, що народне декоративно-ужиткове мистецтво – це галузь мистецтва, яка художньо-естетично оформлює предметне середовище, створене людиною, і відображає предметно-декоративний світ людини; це мистецтво створення та художнього оформлення виробів побутового характеру. Цей вид мистецтва є ефективним засобом соціалізації студентської молоді, оскільки володіє такими можливостями в розвитку особистості студента, як: формування цілісного знання про народне декоративно-ужиткове мистецтво; виховання поваги до народних традицій; формування національної самосвідомості; розвиток мотиваційно-ціннісної сфери; реалізація художніх потреб особистості; зняття психологічного напруження й переключення психіки; розширення художнього кругозору; розвиток творчих здібностей; наповнення вільного часу важливим художньо-ціннісним змістом; розвиток естетичного й художнього смаку; формування декоративно-прикладних умінь та навичок; формування наполегливості, волі, вимогливості до себе й товаришів.

5. У ході діагностичного дослідження, об'єктивність якого забезпечувалася низкою критеріїв і показників (*мотиваційно-ціннісний* – оцінні судження студентів про естетичну цінність творів народно-ужиткового мистецтва; розуміння важливості мистецтва, його значення для суспільства та особистості; естетично позитивне ставлення до декоративно-ужиткового мистецтва; наявність прагнення займатися декоративно-прикладною творчістю; *когнітивний* – володіння основними категоріями мистецтва, знання про види мистецтва; знання видів та регіональних особливостей народного декоративно-ужиткового мистецтва, знання методики викладання декоративно-ужиткового мистецтва; *практично-діяльнісний* – ступінь включення в процес створення художнього виробу; здатність застосовувати отримані знання в продуктивній творчій діяльності, володіння методикою викладання декоративно-ужиткового мистецтва), установлено, що наявний стан соціалізованості студентів педагогічного університету на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва є незадовільним та потребує соціально-педагогічного втручання.

6. Теоретично обґрунтовано систему соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, яка становить складну, відкриту, здатну до самоорганізації та самовдосконалення систему, що містить такі структурні блоки:

цільовий (мета і завдання), концептуальний (принципи соціально-педагогічної роботи), суб'єктний (суб'єкти процесу соціалізації), змістово-технологічний (зміст, форми, методи соціально-педагогічної роботи), діагностико-результативний (критерії, показники, рівні, результат).

Експериментальним шляхом встановлено, що до процесу соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва доцільно активно залучати як суб'єктів адміністрацію ЗВО, викладачів, кураторів груп, керівників наукових гуртків, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, працівників позашкільних закладів, соціальних установ, закладів культури, представників місцевого самоврядування і громадських організацій.

До ефективних форм теоретичної, практичної й методичної підготовки студентів педагогічного університету до декоративно-ужиткової творчості належать: індивідуальні (розробка авторського творчого проєкту, наукова доповідь із проблематики декоративно-ужиткового мистецтва, індивідуальна консультація, відеолекція, індивідуальне заняття з майстром, проведення гурткового заняття або майстер-класу, анонімне опитування); групові (факультативне заняття „Народне декоративно-ужиткове мистецтво”, студентський науковий гурток „Народне мистецтво Донбасу: історія та сучасність”, клуб „Народні умільці”, творче об'єднання „Українська народна вишивка”, етноекскурсія в музей або на виробництво, проблемна лекція, народознавча вікторина, творчий конкурс, круглий стіл „Видатні українські майстри”, тематичні бесіди про народну музику, театр, народний танець, архітектуру; майстер-класи з вишивки, ткацтва, кераміки, ляльки-мотанки, писанки тощо); масові (святкові вечори „Вечорниці у світлиці” та „Українські вечорниці”, студентська конференція, фестиваль вуличної культури, тематичне свято, волонтерська акція, тиждень популяризації народного мистецтва, студентський флешмоб, виставки декоративно-ужиткового мистецтва „Народні митці та умільці”, зустрічі з майстрами, народними умільцями, представниками мистецтва, фольклорними колективами тощо). Основними методами соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва стали: методи виховання (методи формування свідомості, методи організації діяльності, методи стимулювання діяльності, методи самовиховання), методи навчання (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі).

7. Аналіз експериментальної роботи дозволив зробити висновок, що застосування системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує підвищення соціалізованості здобувачів вищої освіти на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Визначено позитивну динаміку за всіма критеріями й показниками в експериментальній групі студентів.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. У подальшому для вивчення й наукового обґрунтування актуальними є розробка технологій використання декоративно-ужиткового мистецтва у вуличній роботі з населенням;

наукових засад співробітництва державних, приватних і громадських структур в організації художньо-творчої діяльності дітей, молоді та осіб літнього віку, а також вивчення й узагальнення зарубіжного досвіду з визначеної проблеми.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Алексєєва В. В. Генезис поняття соціалізація в психолого-педагогічній науці. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов'янськ : ДДПУ, 2013. Вип. LXIV. С. 293–298.

2. Алексєєва В. В. Музей українського народного мистецтва як засіб соціалізації студентської молоді вишу. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов'янськ : ДДПУ, 2015. Вип. LXXIII. С. 254–261.

3. Алексєєва В. В. Соціалізація особистості як соціально-педагогічна проблема. *Педагогічні науки*: збірник наукових праць. Херсон : „Видавничий дім „Гельветика”, 2016. Вип. LXIX. Т. 3. С. 17–21.

4. Алексєєва В. В. Соціалізація студентської молоді в позанавчальній діяльності як соціально-педагогічна проблема. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: збірник наукових праць. Суми : вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. № 5 (59), С. 419–425.

5. Мухіна В. В. Народні традиції як елемент формування духовно-естетичного та соціального розвитку особистості студента ВНЗ. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: збірник наукових праць / гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. Вип. 6 (81). С. 152–160.

6. Mukhina V. Criterion-level basis of studying socialization of student youth by means of folk art. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : збірник наукових праць / за заг. ред. проф. І.А.Хижняк. Слов'янськ : ДДПУ, 2019. Вип.6 (98). С. 271–282.

Стаття в зарубіжному науковому виданні:

7. Mukhina V. V. Система соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*. 2021. № 01 (29). URL: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/11.html> .

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

8. Алексєєва В. В. Народное искусство как средство социализации студенческой молодежи. *Обучение и воспитание: методики и практики 2013/2014 учебного года*: VII Международная научно-практическая конференция (Новосибирск, 2 октября 2013 г.). Новосибирск : Издательство ЦРНС, 2013. С. 244–248.

9. Алексєєва В. В. Художньо-естетичний напрям у позанавчальній діяльності як умова соціалізації студентської молоді вишу. *Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах*: міжнародна науково-практична

конференція (Житомир, 20–21 березня 2014 р.). Житомир : ПП „ДжіВіЕс”, 2014. С. 66–68.

10. Алексєєва В. В. Позанавчальна діяльність студентів як цілісна динамічна система установи вищої професійної освіти. *Перший крок у науку: IX Всеукраїнська науково-практична конференція*. Луганськ : Глобус-Прінт, 2014. Т. 1. С. 3–8.

11. Алексєєва В. В. Висвітлення питань соціалізації особистості студента у сучасній соціально-педагогічній літературі. *Особистість у сучасній освіті: проблеми навчання та розвитку: всеукраїнська науково-практична конференція* (Донецьк, 14–15 травня 2014 р.). Донецьк : ІПО ІПП (м. Донецьк) ДВНЗ „УМО”, 2014. С. 19–22.

12. Алексєєва В. В. Інститут освіти як вирішальний фактор соціалізації молодого покоління. *Педагогічні та психологічні науки: аналіз сучасності та прогноз майбутнього: міжнародна науково-практична конференція* (Харків, 12–13 грудня 2014 р.). Харків : Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень”, 2014. С. 32–36.

13. Алексєєва В. В. Ціннісні орієнтації студентів вузу як системоутворюючий елемент їх світогляду. *Проблеми підготовки майбутнього фахівця освітньої галузі: історія, реалії, перспективи, тенденції: всеукраїнська науково-практична конференція* (Слов'янськ, 16–17 вересня 2014 р.). Слов'янськ : ДДПУ, 2014. С. 9–11.

14. Алексєєва В. В. Народне мистецтво як система соціальних цінностей студентів. *Problems and Prospects of territories' socio-economic development: Conference Proceedings of the 5th International Scientific Conference* (Opole, Poland, 14–17 april, 2016 p.). The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. P. 85–87.

15. Мухіна В. В. Поняття соціалізація як філософська, соціологічна та психолого-педагогічна категорія. зб. тез доповідей на міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій III Symposium naukowego „Ukraina-Polska – współpraca synergetyczna” 13–19 lutego 2017 r. Kijów, Połtawa, Słowiańsk (м. Слов'янськ, 16-18 лютого 2017 р.) / МОН України ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. С. 99–102.

АНОТАЦІЇ

Мухіна В. В. Соціалізація студентської молоді педагогічного університету у позанавчальній діяльності засобами народного мистецтва. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Державний вищий навчальний заклад „Донбаський державний педагогічний університет”, Слов'янськ, 2021.

Дисертаційну працю присвячено проблемі соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

У дисертації на основі комплексного аналізу соціально-педагогічної наукової літератури здійснено вивчення соціалізації студентської молоді педагогічного

університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва як наукової проблеми, схарактеризовано позанавчальну діяльність педагогічного університету як механізм соціалізації студентської молоді; розкрито педагогічний потенціал народного декоративно-ужиткового мистецтва як засобу соціалізації студентської молоді. Розроблено критерії, показники та рівні сформованості соціалізованості студентів педагогічного університету на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Удосконалено форми й методи позанавчальної діяльності в закладах вищої освіти в контексті соціалізації студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Подальшого розвитку набули наукові уявлення про сутність і зміст соціалізації студентської молоді, вплив народних традицій на процес соціалізації студентів.

Теоретично обґрунтовано систему соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, яка включає цільовий, концептуальний, суб'єктний, змістово-технологічний, діагностико-результативний блоки; представлено характеристику кожного з компонентів системи.

Доведено ефективність запропонованої системи соціалізації студентської молоді педагогічного університету в позанавчальній діяльності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва та доцільність її впровадження в практику діяльності педагогічних закладів вищої освіти.

Ключові слова: студентська молодь, здобувач вищої освіти, заклад вищої освіти, педагогічний університет, соціалізація, позанавчальна діяльність, соціально-педагогічна робота, народне мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво.

Мухина В. В. Социализация студенческой молодежи педагогического университета во внеучебной деятельности средствами народного искусства. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Государственное высшее учебное заведение „Донбасский государственный педагогический университет”, Славянск, 2021.

Диссертационная работа посвящена проблеме социализации студенческой молодежи педагогического университета во внеучебной деятельности средствами народного декоративно-прикладного искусства.

В диссертации на основе комплексного анализа социально-педагогической научной литературы осуществлено изучение социализации студенческой молодежи педагогического университета во внеучебной деятельности средствами народного декоративно-прикладного искусства как научной проблемы, обоснована внеучебная деятельность педагогического университета как механизм социализации студенческой молодежи; раскрыт педагогический потенциал народного декоративно-прикладного искусства как средства социализации студенческой молодежи. Разработаны критерии, показатели и уровни сформированности

социализации студентов педагогического университета на основе народного декоративно-прикладного искусства.

Усовершенствованы формы и методы внеучебной деятельности в учреждениях высшего образования в контексте социализации студентов на основе народного декоративно-прикладного искусства. Дальнейшее развитие получили научные представления о сущности и содержании социализации студенческой молодежи, влиянии народных традиций на процесс социализации студентов.

Теоретически обоснована система социализации студенческой молодежи педагогического университета во внеучебной деятельности средствами народного декоративно-прикладного искусства, которая включает целевой, концептуальный, субъектный, содержательно-технологический, диагностико-результативный блоки; представлена характеристика каждого из компонентов системы.

Доказана эффективность предложенной системы социализации студенческой молодежи педагогического университета во внеучебной деятельности средствами народного декоративно-прикладного искусства и целесообразность ее внедрения в практику деятельности педагогических высших учебных заведений.

Ключевые слова: студенческая молодежь, соискатель высшего образования, учреждение высшего образования, педагогический университет, социализация, внеучебная деятельность, социально-педагогическая работа, народное искусство, декоративно-прикладное искусство.

Mukhina V. V. Socialization of student youth of pedagogical university in extracurricular activities by means of folk art. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences (Doctor of Philosophy) in Speciality 13.00.05 – Social Pedagogy. – State Higher Educational Establishment „Donbas State Pedagogical University, Sloviansk, 2021.

The dissertation is devoted to the problem of socialization of student youth of pedagogical university in extracurricular activities by means of folk decorative and applied arts.

In the dissertation on the basis of the complex analysis of social and pedagogical scientific literature the study of socialization of student's youth of pedagogical university in extracurricular activity by means of national decorative and applied art as a scientific problem is carried out. Criteria, indicators and levels of socialization of students of the Pedagogical University on the basis of folk decorative and applied arts are developed.

It is established that extracurricular activities of students of pedagogical university, under specially created conditions, can be an effective mechanism of socialization of student youth, as it performs the following functions: informational and educational (helps students learn, expand and deepen their knowledge, form certain skills, increase their intellectual development); mobilization-regulatory (provides the process of mobilization and further development of emotional and volitional qualities of the individual); corrective (allows you to "manage the impact of the external environment in accordance with its values, developed and adopted by all members of the student body"; creative (is a way to implement and further develop the creative potential of future professionals);

compensatory (promotes the formation of higher education faith in themselves, meeting the need to succeed in future professional activities), axiological (formation of higher education values, personal goals, social qualities), communicative (promotes the realization of communicative potential and further development of students' communication skills), entertaining (method of release) from intense cognitive activity during theoretical training).

Forms and methods of extracurricular activities in higher education institutions in the context of socialization of students on the basis of folk decorative and applied arts have been improved. Further development of scientific ideas about the nature and content of socialization of student youth, the influence of folk traditions on the process of socialization of students.

It is established that folk decorative and applied art is a branch of art that artistically and aesthetically shapes the subject environment created by man and reflects the subject-decorative world of man; it is the art of creating and decorating household products. This type of art is an effective means of socialization of student youth, as it has such opportunities in the development of the student's personality as: the formation of a holistic knowledge of folk decorative and applied arts; fostering respect for folk traditions; formation of national self-consciousness; development of motivational and value sphere; realization of artistic needs of the individual; removal of psychological stress and switching of the psyche; broadening the artistic horizon; development of creative abilities; filling free time with important artistic and value content; development of aesthetic and artistic taste; formation of decorative and applied skills; formation of persistence, will, exactingness to itself and companions.

It has been experimentally established that it is expedient to actively involve the administration of higher education institutions, teachers, group curators, leaders of scientific circles, masters of decorative and applied arts, employees in the process of socialization of student youth of pedagogical university in extracurricular activities by means of folk decorative and applied arts. Out-of-school institutions, social institutions, cultural institutions, representatives of local self-government and public organizations.

The system of socialization of student youth of pedagogical university in extracurricular activities by means of folk decorative and applied art is theoretically substantiated, which includes target, conceptual, subjective, content-technological, diagnostic-effective blocks; the characteristics of each of the system components are presented. The effectiveness of the proposed system of socialization of student youth of the Pedagogical University in extracurricular activities by means of folk decorative and applied arts and the feasibility of its implementation in the practice of pedagogical institutions of higher education.

Key words: student youth, higher education seeker, higher education institution, pedagogical university, socialization, extracurricular activities, social and pedagogical work, folk art, decorative and applied arts.

Підписано до друку 20.01.2021 р.
Формат 60x84 1/16. Умов. др. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 1448.

Видавництво Б. І. Маторіна
84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел.: +38 06262 3-20-99; +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
